

Султанова Лейла Юрїєна. Актуальність полікультурної освіти майбутнього викладача закладу вищої освіти в Україні

У статті обґрунтовано актуальність дослідження проблеми. Здійснено аналіз наукових праць з проблем професійної підготовки фахівців, полікультурної освіти у зарубіжних країнах та в Україні. Проаналізовано законодавче забезпечення полікультурної освіти в Україні. Визначено суперечності у підготовці майбутніх викладачів. Охарактеризовано сутнісні ознаки базових понять дослідження: Людина-культури, полікультурна освіта майбутнього викладача. Визначено структуру, критерії та рівні полікультурної компетентності майбутнього викладача закладу вищої педагогічної освіти. Здійснено прогностичне обґрунтування розвитку полікультурної освіти майбутнього викладача в Україні.

Ключові слова: полікультурна освіта, Людина-культури, викладач закладу вищої освіти, структура полікультурної компетентності.

Sultanova Leila. The relevance of multicultural education the future teacher of higher education institution in Ukraine

The relevance of research the problem is substantiated in the article. The analysis of scientific works on the problems of professional training, multicultural education in foreign countries and in Ukraine is carried out. It was analyzed the legislative support of multicultural education in Ukraine. Contradictions in the training of future teachers have been identified. The essential features the basic concepts of the research were characterized: Man-culture, multicultural education of the future teacher. It was determined the structure, criteria and levels of multicultural competence the future teacher of higher pedagogical education institution. The prognostic substantiation of the development the multicultural education of future teacher in Ukraine is carried out.

Key words: multicultural education, Man-culture, teacher of higher education institution, structure of multicultural competence.

УДК 378

ТКАЧ О.Ю.,

Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів,
магістрантка 011 Освітні, педагогічні науки
(Андрагогіка. Освіта дорослих),
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
м. Київ, Україна

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ**

Визначення педагогічних умов розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності педагогічних працівників у системі післядипломної освіти (далі – ПО) здійснено нами на основі реалізації їх трудових функцій в умовах відкритого освітнього середовища. У нашому дослідженні визначення педагогічних умов розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності (далі – ІК-компетентності) педагогічних працівників здійснено на основі положень теорії соціальних мереж (А. Бейвлас, С. Берковіц, П. Марсдеа, Дж. Морено, Б. Уеллман, Л. Фріман та ін.); вітчизняних і зарубіжних концепцій міжособистісної взаємодії (Б. Ананьєв, А. Леонтьєв, В. Мясіщев, Б. Ломов, А. Адлер, Г. Келлі та ін.); концепції комунікаційних і мережних трансформацій, що відбуваються в умовах модернізації сучасного суспільства (У. Бек, Р. Берт, М. Гранновертер, М. Кастель, Дж. Коулмен, Г. Лорі, Д. Старк, Дж. Уррі та ін.); результатів досліджень з проблем інформатизації освіти (В. Биков, Р. Гуревич, М. Жалдак, А. Гуржій та ін.); науково-педагогічних засад формування і застосування інформаційних освітніх середовищ (В. Биков, Ю. Жук, В. Олійник, Є. Полат та ін.) [6, с. 69].

Важливою умовою розвитку ІК-компетентності педагогічних працівників у системі ПО є підвищення рівня їхньої готовності до функціональних змін у професійній діяльності, підготовка педагогічних працівників до освітньої діяльності в комп'ютерно орієнтованому освітньому середовищі закладу ПО.

Дослідниця О. Пінчук визначила й обґрунтувала психолого-педагогічні умови ефективної організації освітнього процесу з використанням електронних соціальних мереж, охарактеризувала їх відповідно до освітніх результатів педагогічного впливу електронного освітнього середовища. Науковець виокремила такі психолого-педагогічні умови використання електронних соціальних мереж у навчанні: організація вільного доступу до освітнього контенту; орієнтація змісту пізнавальної

діяльності на індивідуальні потреби та особистісні характеристики здобувачів освіти; урахування соціального запиту під час навчання; стимулювання творчої, дослідницької та групової форм роботи; застосування інноваційних педагогічних технологій і форм навчання; використання рефлексивних практик; орієнтація на інтерактивні форми педагогічної взаємодії з домінуванням активності здобувачів освіти [6, с. 69].

У дослідженні Г. Кучаковської з проблеми розвитку персоніфікованого освітнього середовища студента наголошується на важливості педагогічної умови, яка передбачає створення освітнього контенту дисципліни здобувачем спільно з викладачем [4, с. 80]. Т. Архипова, Н. Осипова, М. Львів педагогічною умовою ефективною організації освітнього процесу у ЗВО засобами соціальних мереж визначають творчу дослідницьку діяльність викладача і здобувачів освіти у процесі навчання за допомогою електронних соціальних мереж [2].

На основі аналізу наукової літератури, результатів досліджень С. Акімова, Т. Архипової, А. Кочаряна, Г. Кучаковської, М. Львова, О. Мацейко, Н. Осипової, О. Пінчука, Т. Сорочан [1-8] нами визначено такі педагогічні умови розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності педагогічних працівників у системі ПО: забезпечення системи якості ПО на основі ефективного управління і продуктивного освітнього процесу; створення комп'ютерно орієнтованого освітнього середовища закладу ПО, наповнення його якісним контентом; підготовка педагогічних працівників до освітньої діяльності в комп'ютерно орієнтованому освітньому середовищі закладу ПО.

Реалізація першої умови – забезпечення системи якості ПО на основі ефективного управління і продуктивного освітнього процесу – передбачає розвиток навичок, що є складовими ІК-компетентності педагогічних працівників, які забезпечують такі характеристики мислення: неординарність, інноваційність та адаптивність мислення, обчислювальне мислення, проектний спосіб мислення; а також соціальний інтелект, когнітивне управління, міжкультурну компетентність, трансдисциплінарність, віртуальну взаємодію [3, с. 36–37].

Неординарність мислення розглядаємо як науковий тип мислення, що використовується для розв'язання неординарних практичних завдань, охоплює в себе загальне та предметне мислення, характеризується усвідомленістю, самостійністю, рефлексивністю, цілеспрямованістю, обґрунтованістю, контрольованістю та самоорганізованістю. Інноваційність та адаптивність мислення передбачає здатність знаходити нестандартні й ефективні рішення, втілювати неординарні ідеї, виконувати завдання будь-якого рівня складності. Обчислювальне мислення ґрунтується на здатності опрацьовувати великі обсяги даних, виділяючи в них головне; вміння оперативно опрацьовувати дані з метою відбору достовірної, якісної і потрібної інформації. Проектний спосіб мислення виявляється у здатності побудови, формулювання та організації завдань і процесів з метою досягнення бажаного результату. Результатом проектного способу мислення є розроблений проект, досягнення певної мети, формулювання чітких і зрозумілих завдань [3, с. 36–37; 5].

Соціальний інтелект виявляється у здатності людини правильно розуміти свою поведінку і поведінку інших людей у суспільстві, що особливо важливо для забезпечення ефективної міжособистісної взаємодії, успішної соціальної адаптації. Когнітивне управління передбачає здатність фільтрувати і виключати інформацію за ступенем важливості, розуміти, як максимально розвинути когнітивні функції, використовуючи різні методи і засоби. Міжкультурну компетентність розглядаємо як складне особистісне утворення, що поєднує знання про свою та іншу культуру, вміння й навички їх практичного застосування, певні якості особистості, практичний досвід взаємодії із представниками іншої культури. Трансдисциплінарність передбачає розуміння концепцій різних дисциплін, предметів, галузей; виявляється у здатності розв'язувати будь-які завдання, успішно взаємодіяти з фахівцями інших галузей. Віртуальна взаємодія ґрунтується на партнерській взаємодії з віртуальною командою, здійснення освітнього процесу у віртуальному середовищі, передбачає ефективне управління і забезпечення продуктивної професійної діяльності [3, с. 36–37].

Реалізація другої умови – створення комп'ютерно орієнтованого освітнього середовища закладу ПО, наповнення його якісним контентом – передбачає розвиток умінь і навичок педагогічних працівників правильно та творчо використовувати дані для вирішення проблем, спільно створювати освітній контент, брати участь і залучати інших учасників до реалізації проектів на основі використання різних форм комунікації (вікі-сторінки, форуми, опитування, голосування, коментарі, персональні повідомлення, чат тощо), планувати (заходи, зустрічі тощо), використовувати мобільні та вебзастосунки.

Реалізація третьої педагогічної умови – підготовка педагогічних працівників до освітньої діяльності в комп'ютерно орієнтованому освітньому середовищі закладу ПО – передбачає організацію вільного доступу до освітнього контенту, формування готовності до освітньої діяльності в ньому; орієнтацію змісту освітньої діяльності на індивідуальні професійні потреби і запити педагогічних працівників; урахування суспільних запитів у процесі освітньої діяльності; стимулювання творчої, дослідницької та групової, командної роботи педагогічних працівників; упровадження інноваційних педагогічних технологій (проектна діяльність, перевернуте навчання, веб-квест тощо) та форм навчання

(ділові ігри, дискусія, мозковий штурм, тематична дискусія, «круглий стіл», майстер-клас, педагогічна студія); використання рефлексивних практик; використання інтерактивних форм педагогічної взаємодії у процесі здійснення комунікативного дискурсу; підготовку педагогічних працівників до виконання нових професійних ролей у комп'ютерно орієнтованому освітньому середовищі закладу дошкільної, загальної середньої, позашкільної освіти.

Організація вільного доступу до освітнього контенту комп'ютерно орієнтованого освітнього середовища, формування готовності до освітньої діяльності в ньому передбачає ґрунтовне розуміння та знання здобувачами освіти ролі та можливостей технологій інформаційного суспільства в соціальному житті, професійній діяльності; поєднанні традиційних інструментів навчання з мережними, усвідомлення їхньої цінності; розуміння ризиків освітнього процесу в онлайн-режимі; знання про цифрову ідентифікацію особистості, можливості захистити власну репутацію, кібербезпеку, кібербулінг; умінь захищати дані на власних цифрових пристроях, визначати технічні проблеми у процесі використання цифрових пристроїв і застосунків у комп'ютерно орієнтованому освітньому середовищі [7, с. 95].

Орієнтація змісту освітньої діяльності на індивідуальні професійні потреби і запити педагогічних працівників ґрунтується на знаннях про шляхи для самоствердження у житті суспільства, для саморозвитку та вдосконалення за допомогою відповідних ІКТ; умінь формувати інформаційні потреби, створювати персональні інформаційні стратегії, отримувати доступ до ресурсів, аналізувати та відбирати відомості в мережі Інтернет, визначати власні потреби у налаштуванні комп'ютерно орієнтованих середовищ; оцінювання власних потреб щодо мережних інструментів і розвитку власної ІК-компетентності [7, с. 95-96].

Урахування суспільних запитів у процесі освітньої діяльності виявляється у розвитку таких навичок: умінь слухати, поважати думку опонента, висловлювати критику з метою виправлення помилок, розпізнавати прийнятну або неприйнятну поведінку опонента, конструктивно спілкуватися, бути толерантним, формувати свої та сприймати чужі думки, долати труднощі, співпереживати, використовувати сервіси комп'ютерно орієнтованого освітнього; досягати особистих, професійних і соціальних цілей, використовуючи можливості комп'ютерно орієнтованого освітнього середовища; підтримувати зв'язок через інтернет-спільноти [7, с. 96].

Стимулювання творчої, дослідницької та групової, командної роботи педагогічних працівників реалізується на основі розширення досвіду участі у соціальних мережах, розвитку умінь формувати повідомлення щодо освітнього контенту, проектувати спільну діяльність, взаємодіяти з питань використання та створення онлайн-ресурсів, навичок самостійного пошуку і самостійної освітньої діяльності; особистої відповідальності кожного учасника групи, команди або спільноти; відповідальності за роботу групи, команди, спільноти в цілому [7, с. 96].

Застосування інноваційних педагогічних технологій (проектна діяльність, перевернуте навчання, веб-квест) та форм навчання (ділові ігри, дискусія, мозковий штурм, тематична дискусія) спрямоване на розвиток навичок комунікації педагогічних працівників, адаптації до змін, розвиток стресостійкості, емоційного інтелекту, готовності і здатності ділитися з іншими інформацією про зміст і розташування освітнього контенту, умінь обирати стратегії комунікації відповідно до особливостей здобувачів освіти, їхніх культурних уподобань, вікових і психологічних особливостей здобувачів освіти, володіння методикою ситуативного аналізу для вибору ІКТ, їх засобів і сервісів, освітнього контенту [7, с. 97].

Використання рефлексивних практик передбачає розвиток критичного ставлення до інформації, відповідальне використання інтернет-ресурсів, умінь визначати авторство освітнього контенту, надійність джерел, рефлексія особистої власної ІК-компетентності, знання про напрямки її вдосконалення [7, с. 97].

Використання інтерактивних форм педагогічної взаємодії у процесі здійснення комунікативного дискурсу ґрунтується на розумінні можливостей, що надають комп'ютерні мережі для професійного й особистого спілкування та партнерської взаємодії, умінь використовувати комп'ютерно орієнтоване освітнє середовище для колективного обговорення та вирішення проблем, розвитку навичок колективного планування, відслідковування подій, вчасного інформування та поетапного відслідковування результатів за допомогою інтернет-сервісів, прояву ініціативи у поширенні новин, освітнього контенту, налагодженні зав'язків, організації спільної діяльності; реалізації різних видів активності педагогічних працівників у процесі освітньої діяльності [7, с. 97].

Підготовка педагогічних працівників до виконання нових професійних ролей передбачає формування у них здатності активно організовувати освітній процес, реалізуючи базові, універсальні і спеціальні компетентності. Базові компетентності передбачають розвиток навичок роботи з групою, навчання за конкретними методиками. Універсальні компетентності поєднують професійні ролі учителя / викладача, комунікатора освітнього процесу, тьютора, модератора, фасилітатора,

менеджера. Спеціальні компетентності виявляються у професійних ролях методиста, дослідника, експерта, супервізора, консультанта та ін. [1; 8].

Отже, визначення й обґрунтування педагогічних умов розвитку ІК-компетентності педагогічних працівників у системі післядипломної освіти здійснено нами на основі положень теорії соціальних мереж, вітчизняних і зарубіжних концепцій міжособистісної взаємодії, концепції комунікаційних і мережних трансформацій, результатів досліджень з проблем інформатизації освіти, науково-педагогічних засад формування і застосування інформаційних освітніх середовищ.

У результаті проведеного дослідження з'ясовано, що розвиток ІК-компетентності педагогічних працівників у системі післядипломної освіти передбачає реалізацію таких педагогічних умов: забезпечення системи якості післядипломної освіти на основі ефективного управління і продуктивного освітнього процесу (розвиток неординарності, інноваційності й адаптивності мислення, обчислювального мислення, проєктного способу мислення, соціального інтелекту, когнітивного управління, міжкультурної компетентності, трансдисциплінарності, віртуальної взаємодії); створення комп'ютерно орієнтованого освітнього середовища закладу післядипломної освіти, наповнення його якісним контентом (розвиток умінь і навичок педагогічних працівників правильно та творчо використовувати дані для вирішення проблем, спільно створювати освітній контент, брати участь і залучати інших учасників до реалізації проєктів на основі використання різних форм комунікації, планувати, використовувати мобільні та вебзастосунки); підготовка педагогічних працівників до освітньої діяльності в комп'ютерно орієнтованому освітньому середовищі закладу післядипломної освіти (організація вільного доступу до освітнього контенту, формування готовності до освітньої діяльності в ньому; орієнтація змісту освітньої діяльності на індивідуальні професійні потреби і запити педагогічних працівників; урахування суспільних запитів у процесі освітньої діяльності; стимулювання творчої, дослідницької та групової, командної роботи педагогічних працівників; упровадження інноваційних педагогічних технологій і форм навчання; використання рефлексивних практик; упровадження інтерактивних форм педагогічної взаємодії у процесі здійснення комунікативного дискурсу; підготовка педагогічних працівників до виконання нових професійних ролей у комп'ютерно орієнтованому освітньому середовищі закладу дошкільної, загальної середньої, позашкільної освіти).

ЛІТЕРАТУРА

1. Акимов С. О. Моделирование влияния внутрифирменных коммуникаций в корпоративной социальной сети на развитие компетенций сотрудников предприятия : автореф. дис. ... канд. экон. наук : 08.00.13. Москва, 2012. 24 с.
2. Архипова Т. Л., Осипова Н. В., Львов М. С. Социальные сети как средство организации учебного процесса. Інформаційні технології в освіті : зб. наук. пр. Випуск 22. Херсон: ХДУ, 2015. С. 7–18.
3. Кочарян А. Б. Развитие информационно-коммуникационной компетентности научно-педагогических работников гуманитарных специальностей классических университетов : дис. ... канд. пед. наук за спец. 13.00.10 – інформаційно-комунікаційні технології в освіті. Київ, 2016. 280 с.
4. Кучаковська Г. А. Роль соціальних мереж в активізації процесу навчання інформатичним дисциплінам майбутніх вчителів початкової школи. Інформаційні технології і засоби навчання. 2015. №3 (47). С. 136–149. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v47i3.1213> 87
5. Мацейко О. В. Педагогічні умови використання електронних навчально-методичних комплексів у професійній підготовці кваліфікованих робітників : атореф. дис. ... канд. пед. наук за спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Київ, 2015. 242 с.
6. Пінчук О. П. Аналітичний ретроспективний огляд використання електронних соціальних мереж у навчанні. Цифрова трансформація відкритих освітніх середовищ: колективна монографія / [колектив авторів]; за ред. В. Ю. Бикова, О. П. Пінчук. Київ, 2019. С. 69–87.
7. Пінчук О. П. Развитие информационно-коммуникационной компетентности учнів з використанням відкритих електронних освітніх ресурсів та електронних соціальних мереж. Цифрова трансформація відкритих освітніх середовищ: колективна монографія / [колектив авторів]; за ред. В. Ю. Бикова, О. П. Пінчук. Київ, 2019. С. 88–100.
8. Сорочан Т. М. Функції і ролі консультантів центрів професійного розвитку педагогічних працівників : матеріали вебінару ДЗВО «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України. 08 вересня 2020 року. URL: <https://cutt.ly/3ghnSx2>.

Ткач Оксана Юріївна. Педагогічні умови розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності педагогічних працівників у системі післядипломної освіти

У статті визначено й обґрунтовано педагогічні умови розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності педагогічних працівників у системі післядипломної освіти на основі положень теорії соціальних мереж, вітчизняних і зарубіжних концепцій міжособистісної взаємодії, концепції

комунікаційних і мережних трансформацій, результатів досліджень з проблем інформатизації освіти, науково-педагогічних засад формування і застосування інформаційних освітніх середовищ. З'ясовано, що розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності педагогічних працівників у системі післядипломної освіти передбачає реалізацію таких педагогічних умов: забезпечення системи якості післядипломної освіти на основі ефективного управління і продуктивного освітнього процесу; створення комп'ютерно орієнтованого освітнього середовища закладу післядипломної освіти, наповнення його якісним контентом; підготовка педагогічних працівників до освітньої діяльності в комп'ютерно орієнтованому освітньому середовищі закладу післядипломної освіти.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційна компетентність педагогічних працівників, післядипломна педагогічна освіта, комп'ютерно орієнтоване освітнє середовище закладу післядипломної освіти.

Tkach Oksana. Pedagogical conditions of information and communication development competence of teaching staff in the system of postgraduate education

The article defines and substantiates the pedagogical conditions for the development of information and communication competence of teachers in postgraduate education based on the theory of social networks, domestic and foreign concepts of interpersonal interaction, the concept of communication and network transformations, research results on educational informatization, scientific and pedagogical principles. and the use of information educational environments. It was found that the development of information and communication competence of teachers in the system of postgraduate education involves the implementation of the following pedagogical conditions: ensuring the quality of postgraduate education on the basis of effective management and productive educational process; creation of a computer-oriented educational environment of the postgraduate education institution, filling it with quality content; preparation of pedagogical workers for educational activity in the computer-oriented educational environment of the postgraduate education institution.

Keywords: information and communication competence of pedagogical workers, postgraduate pedagogical education, computer-oriented educational environment of postgraduate education institution.

УДК 378.091.

ТОВКАНЕЦЬ Г.В.,

доктор педагогічних наук, професор,
Мукачівський державний університет,
м. Мукачево, Україна

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГА В УМОВАХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗМІН

Технології, що визначають встановлений тип цивілізації, відрізняються одна від одної домінуванням відповідних ресурсів, джерелами енергії, умовами досягнення рівня і вимогами до якості розвитку людського чинника, методом успішного застосування, формами капіталу і суспільно-економічного становлення суспільства. В рамках цих кроків відбуваються хвилеподібні технологічні зміни, які виражаються в заміні технологічних укладів, що встановлює технологічну парадигму, тобто історичну траєкторію суспільного становлення.

Іншими словами, формування технології може бути охарактеризоване як якісна динаміка, в основі якої лежить механізм розвитку. Дія даного механізму приводить до того, що в обставинах постіндустріального становлення відбувається високоякісна зміна ресурсної основи економіки. На зміну пріоритету техніки як головної матеріальної умови становлення прийшов пріоритет технології. В постіндустріальній економіці технологія встановлює не тільки спосіб виробництва, але і метод знання, складником якої вважається оволодіння інформацією. У міру інтенсифікації створення нової економіки технологія стає умовою, яка все в більшій мірі характеризує економічний розвиток як інноваційний процес.

В таких умовах особливої актуальності набуває професійний розвиток педагога, оскільки саме педагог насамперед повинен володіти інформацією щодо інноваційних перетворень. Сучасний вчитель, який прагне ефективно працювати в XXI столітті, повинен мати свої переконання, дуже часто всупереч встановленим професійним і повсякденним стереотипам. Він має бути включеним в систему освіти впродовж життя, систему неперервного професійного навчання і розвитку в інтеграції формальної, неформальної та інформальної освіти в міжнародному педагогічному співтоваристві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми. Загальну картину інтенсивних змін в суспільстві і державі відображають сучасні тенденції розвитку